

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Syvende Afdeling)

18. november 2021 *

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – aftale om et lån mod pant i fast ejendom indekseret efter en udenlandsk valuta – kontraktvilkår vedrørende købs- og salgskursen for en udenlandsk valuta – krav om forståelighed og gennemsigtighed – den nationale rets beføjelser«

I sag C-212/20,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sąd Rejonowy dla Warszawy – Woli w Warszawie II Wydział Cywilny (retten i første instans i Warszawa – retskreds Wola, anden afdeling for civile sager, Polen) ved afgørelse af 22. januar 2020, indgået til Domstolen den 12. maj 2020, i sagen

M.P.,

B.P.

mod

»A.« **prowadzący działalność za pośrednictwem »A.« S.A.,**

procesdeltager:

Rzecznik Praw Obywatelskich,

har

DOMSTOLEN (Syvende Afdeling),

sammensat af formanden for Sjette Afdeling, I. Ziemele (refererende dommer), som fungerende formand for Syvende Afdeling, og dommerne P.G. Xuereb og A. Kumin,

generaladvokat: J. Kokott,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

* Processprog: polsk.

efter at der er afgivet indlæg af:

- M.P. og B.P. ved radca prawny J. Mikołajek og advokat M. Szymański,
- »A.« prowadzący działalność za pośrednictwem »A.« S.A. ved radca prawny M. Bakuła,
- Rzecznik Praw Obywatelskich ved M. Taborowski,
- den polske regering ved B. Majczyna, som befuldmægtiget,
- den portugisiske regering ved Inez Fernandes, M. Queiroz Ribeiro, A. Rodrigues og P. Barros da Costa, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved S.L. Kaléda og N. Ruiz García, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3, stk. 1, artikel 4, stk. 1, og artikel 5 i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).
- 2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem på den ene side M.P. og B.P. og på den anden side banken »A.« prowadzący działalność za pośrednictwem »A.« S.A. (herefter »A.«) vedrørende tilbagebetalingsvilkårene i en aftale om et lån mod pant i fast ejendom, der er indekseret efter en udenlandsk valuta og indeholder en række angiveligt urimelige kontraktvilkår.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 8. og 20. betragtning til direktiv 93/13 er affattet således:

»[D]et blev i Fællesskabets to programmer for en politik vedrørende forbrugerbeskyttelse og -oplysning understreget, at det er vigtigt at beskytte forbrugerne mod urimelige kontraktvilkår; denne beskyttelse skal sikres ved love og andre forskrifter, der enten skal harmoniseres på fællesskabsplan eller vedtages direkte på dette plan.

[...]

[K]ontrakterne skal være formuleret på en klar og forståelig måde, og forbrugeren skal have en reel mulighed for at gøre sig bekendt med alle vilkårene, og i tvivlstilfælde gælder den fortolkning, der er mest fordelagtig for forbrugeren.«

4 Dette direktivs artikel 3, stk. 1, bestemmer følgende:

»Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.«

5 Det nævnte direktivs artikel 4 har følgende ordlyd:

»1. Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.

2. Vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige, omfatter hverken definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt disse vilkår er affattet klart og forståeligt.«

6 Artikel 5 i direktiv 93/13 fastsætter følgende:

»I de aftaler, hvor alle eller nogle af de vilkår, der tilbydes forbrugeren, er i skriftlig form, skal disse vilkår altid være udarbejdet på en klar og forståelig måde. Hvis der opstår tvivl om et kontraktvilkårs betydning, gælder den fortolkning, som er mest gunstig for forbrugeren. Denne fortolkningsregel gælder ikke i forbindelse med de procedurer, der er fastsat i artikel 7, stk. 2.«

7 Dette direktivs artikel 6, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

8 Det nævnte direktivs artikel 7, stk. 1, bestemmer følgende:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Polsk ret

9 Artikel 65 i Kodeks cywilny (den civile lovbog) har følgende ordlyd:

»1. Viljeserklæringen skal fortolkes i overensstemmelse med samfundslivets principper og sædvane under hensyntagen til de omstændigheder, hvorunder den er blevet udtrykt.

2. Ved undersøgelsen af kontrakterne skal der lægges vægt på parternes fælles hensigt og kontraktens formål snarere end på kontraktens ordlyd.«

10 Den civile lovbogs artikel 385¹ har følgende ordlyd:

»1. Bestemmelser i en forbruger aftale, som ikke har været genstand for en individuel forhandling, er ikke bindende for forbrugeren, hvis de fastsætter hans rettigheder og pligter på en måde, som er

i strid med god forretningsskik, og groft tilsidesætter hans interesser (ulovlige kontraktvilkår). Denne bestemmelse berører ikke vilkår, som fastsætter parternes hovedydelse, herunder prisen eller vederlaget, hvis de er entydigt formuleret.

2. Såfremt et kontraktvilkår ikke er bindende for forbrugeren i medfør af stk. 1, forbliver aftalen i øvrigt bindende for parterne.

3. Kontraktvilkår, hvis indhold forbrugeren ikke har haft nogen virkelig indflydelse på, anses for ikke individuelt aftalt. Dette gælder navnlig for aftalevilkår, der stammer fra en standardkontrakt, som kontrahenten har foreslået forbrugeren.

4. Det påhviler enhver, der gør gældende, at et kontraktvilkår er blevet forhandlet individuelt, at føre bevis herfor.«

- 11 Artikel 69, stk. 2, i ustawa – Prawo bankowe (bankloven) af 29. august 1997 (Dz. U. nr. 140 af 1997, pos. 939), i den affattelse, der var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen, opstillede en liste over de oplysninger, der skulle være angivet i en låneaftale, såsom lånets hovedstol og valuta (nr. 2), vilkår og frister for tilbagebetaling af lånet (nr. 4), lånets rentesats og betingelser for dens ændring (nr. 5) og betingelserne for foretagelse af ændringer og opsigelse af aftalen (nr. 10).
- 12 Ustawa o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (lov om ændring af bankloven) af 29. juli 2011 (Dz. U. nr. 165 af 2011, pos. 984), som trådte i kraft efter datoen for indgåelsen af den i hovedsagen omhandlede låneaftale, føjede et nr. 4a til banklovens artikel 69, stk. 2, såvel som et stk. 3 til denne samme artikel 69.
- 13 Ifølge banklovens artikel 69, stk. 2, nr. 4a, som således ændret, skal en låneaftale bl.a. »i tilfælde af en kreditaftale, der er indgået i eller indekseret efter en anden valuta end den polske, [præcisere] de detaljerede regler om fastsættelse af den nærmere fremgangsmåde og datoerne for fastsættelsen af den valutakurs, på grundlag af hvilken navnlig lånebeløbet, dets rater og månedlige afdrag (hovedstol og renter) skal beregnes, samt reglerne for valutaomregning af udbetalingen eller tilbagebetalingen af lånet«.
- 14 Artikel 69, stk. 3, i denne lov, med senere ændringer, fastsætter følgende:
»I tilfælde af en kreditaftale, der er indgået i eller indekseret efter en anden valuta end den polske, kan låntager tilbagebetale de månedlige afdrag (hovedstol og renter) og foretage en førtidig tilbagebetaling af hele eller en del af kreditbeløbet direkte i denne valuta. I dette tilfælde fastsætter kreditaftalen tillige reglerne for åbning og førelse af en konto til modtagelse af midler til tilbagebetaling af kreditten samt regler for tilbagebetaling via denne konto.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 15 M.P. og B.P. indgik den 16. maj 2008 en aftale med A, der er en bank med hjemsted i Polen, om et lån mod pant i fast ejendom på 460 000 polske zloty (PLN) (ca. 100 000 EUR), der skulle tilbagebetales i 480 månedlige afdrag. Lånet var var indekseret efter en udenlandsk valuta, nemlig den schweiziske franc (CHF), og rentesatsen svarede til referencesatsen LIBOR 3M (CHF), forhøjet med en fast margin på 1,20 procentpoint.

- 16 Låntagerne underskrev i forbindelse med deres låneansøgning en erklæring om, at de, selv om de var fuldt ud klar over kursrisikoen, gav afkald på muligheden for at optage et lån i polske zloty og valgte at optage et lån, der var indekseret efter en udenlandsk valuta. Det blev desuden præciseret i denne erklæring, at låntagerne var blevet oplyst om, at låneafdragene var udtrykt i denne udenlandske valuta og skulle tilbagebetales i polske zloty i henhold til de regler, der var beskrevet i aftalens almindelige betingelser, som de havde gjort sig kendt med (herefter »de almindelige betingelser«).
- 17 Det fremgår af de almindelige betingelsers artikel 2, punkt 2 og 12, at et lån, der er indekseret efter en udenlandsk valuta, er et lån med en rentesats, der er baseret på en referencesats for en anden valuta end polske zloty, og hvis udbetaling og tilbagebetaling sker i polske zloty på grundlag af den kurs for den udenlandske valuta, der fremgår af den i banken gældende oversigt over valutakurser.
- 18 Ifølge de almindelige betingelsers artikel 7, punkt 4, sker frigivelsen af midlerne i polske zloty til en kurs, der ikke kan være lavere end købsprisen i henhold til den oversigt, der er gældende på tidspunktet for denne frigivelse. Restgælden i henhold til lånet udtrykkes i den udenlandske valuta og beregnes efter den kurs, der anvendes på frigivelsen af lånet.
- 19 I henhold til de almindelige betingelsers artikel 9, punkt 2, skal låneafdragene udtrykkes i den udenlandske valuta og hæves på låntagerens bankkonto på den dato, hvor de forfalder til betaling, og til den salgspris for den schweiziske franc, der fremgår af den i banken gældende oversigt ved slutningen af hverdagen før den dag, hvor afdragene forfalder til betaling.
- 20 Den 10. januar 2013 indgik M.P. og B.P. et tillæg til den omhandlede aftale med A, hvorefter låntagerne selv skulle tilbagebetale lånet i schweiziske franc uden at gøre brug af bankens valutatransaktion.
- 21 Udsvingene i vekselkursen mellem polske zloty og den schweiziske franc har bevirket, at forskellen mellem det beløb, som sagsøgerne i hovedsagen har tilbagebetalt for perioden fra den 16. maj 2008 til den 10. oktober 2014, og det beløb, der ville være blevet tilbagebetalt, hvis lånet var blevet optaget i polske zloty og med den gældende rentesats, beløber sig til 30 601,01 PLN (ca. 6 732 EUR).
- 22 Da M.P. og B.P. er af den opfattelse, at vilkåret om indeksering af lånet efter en udenlandsk valuta er urimeligt, fordi det ikke præciserer den nærmere fremgangsmåde for bankens beregning af valutakursen, har de anlagt sag med påstand om, at A tilpligtes at betale dem et beløb på 50 000 PLN (ca. 10 850 EUR).
- 23 Den forelæggende ret har præciseret, at parterne i hovedsagen har anlagt hver deres fortolkning af ordlyden af indekseringsklausulen i aftalen om lån mod pant i fast ejendom. Mens banken mener, at dette kontraktvilkår foreskriver, at kursen på lånets valuta skal fastsættes ud fra markedskursen, således som den dagligt gengives på bankens kursoversigt, fortolker låntagerne nemlig dette kontraktvilkår således, at det foreskriver, at valutakursen skal fastsættes på grundlag af en objektiv kurs såsom den, der fastsættes af Narodowy Bank Polski (Polens nationalbank).
- 24 Ifølge denne ret har den i hovedsagen omhandlede indekseringsklausul på grund af sin ordlyds generelle karakter en vis tvetydighed, således at det må antages, at A ikke har opfyldt sine oplysnings- og gennemsigtighedsforpligtelser som fastsat i artikel 5 i direktiv 93/13.

- 25 Den forelæggende ret er imidlertid i tvivl om, hvorvidt artikel 5 i direktiv 93/13, i betragtning af låneaftalens løbetid, dvs. 40 år, og selve mekanismen med indeksering efter en udenlandsk valuta, hvis kurs konstant ændrer sig, alligevel skal fortolkes således, at det påhviler banken at affatte indekseringsklausulen på en måde, der giver låntageren mulighed for selvstændigt at fastslå denne kurs på et givet tidspunkt. I praksis er det nemlig umuligt at nå et sådant præcisionsniveau.
- 26 Den forelæggende ret har i denne forbindelse angivet, at den civile lovbogs artikel 65 giver retten mulighed for at undersøge den fælles hensigt hos parterne i en aftale. I den konkrete sag har den forelæggende ret anført, at markedsværdien af den udenlandske indekseringsvaluta kan være kriteriet til fastsættelse af denne valutas kurs i henhold til den i hovedsagen omhandlede aftale. Retten har tilføjet, at en sådan løsning ville sikre en balance mellem aftaleparternes rettigheder og forpligtelser.
- 27 Denne ret har i øvrigt påpeget, at det ifølge dom af 14. marts 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164), og af 26. januar 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60), skal efterprøves, om der ved det omhandlede kontraktvilkår sker en fordeling af rettigheder og forpligtelser, som parterne ikke ville have accepteret under forhandlinger ført i god tro.
- 28 Henset til de omstændigheder, hvorunder den i hovedsagen omhandlede låneaftale er blevet indgået og opfyldt, udelukker den forelæggende ret imidlertid for det første ikke, at låntagerne alligevel ville have indgået denne aftale, hvis de havde forstået betingelserne på samme måde som banken.
- 29 For det andet har A ifølge den forelæggende ret gennem hele aftalens gennemførelsesperiode, på grundlag af sin forståelse af aftalen, anvendt valutaernes markedskurser og kan følgelig ikke anses for at have været i ond tro. Denne bank kan højst kritiseres for en vis ligegyldighed, men ikke en hensigt om at udforme kontraktvilkåret med henblik på at skade forbrugeren ved at anvende kurser for fremmede valutaer, der er vilkårlige og løsrevne fra markedskurserne.
- 30 På denne baggrund har Sąd Rejonowy dla Warszawy – Woli w Warszawie II Wydział Cywilny (retten i første instans i Warszawa – retskreds Wola, anden afdeling for civile sager, Polen) besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal et kontraktvilkår i en aftale om lån koblet til en udenlandsk valuta, der fastsætter købs- og salgskursen for udenlandsk valuta i henhold til artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1, samt artikel 5, i [direktiv 93/13] og dets betragtninger, der indeholder krav om, at kontrakterne skal være udarbejdet på en klar og forståelig måde, og at de i tvivlstilfælde skal fortolkes til fordel for forbrugeren, være formuleret entydigt, dvs. således at låntager/forbrugeren selvstændigt kan vurdere kursen på en given dag, eller er det – i lyset af den type aftale, der er nævnt i artikel 4, stk. 1, i ovennævnte direktiv – som følge af aftalens langsigtede karakter (flere årtier) og det faktum, at værdien af udenlandsk valuta er underlagt konstante (hele tiden) ændringer, muligt at formulere kontraktvilkåret på en mere generel måde, nemlig ved at henvise til markedsværdien for udenlandsk valuta, på en måde, der forhindrer en betydelig ubalance mellem parterne for så vidt angår parternes rettigheder og pligter til skade for forbrugeren i henhold til artikel 3, stk. 1, i ovennævnte direktiv?
- 2) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende, ønskes det oplyst, om det i overensstemmelse med artikel 5 i [direktiv 93/13] og dets betragtninger er muligt at fortolke et kontraktvilkår vedrørende kreditgiverens (bankens) fastsættelse af købs- og salgskursen for udenlandsk valuta på en sådan måde, at tvivl vedrørende kontrakten løses til fordel for

forbrugeren, og at antage, at aftalen bestemmer købs- og salgskurser for udenlandsk valuta på en ikke vilkårlig måde, men i overensstemmelse med det frie marked, især i en situation, hvor begge parter forstod kontraktvilkårene vedrørende købs- og salgskursen af udenlandsk valuta på samme måde, eller låntager/forbruger ikke var interesseret i det omtvistede kontraktvilkår på tidspunktet for aftalens indgåelse og opfyldelse, herunder ikke gjorde sig bekendt med aftalens indhold på tidspunktet for dens indgåelse og under dens samlede varighed?»

Om de præjudicielle spørgsmål

- 31 Indledningsvis skal det bemærkes, at den forelæggende ret med sit første præjudicielle spørgsmål for det første spørger, om en klausul om indeksering efter en udenlandsk valuta såsom den, der er indeholdt i den i hovedsagen omhandlede aftale om et lån mod pant i fast ejendom, og som er kendetegnet ved en særligt lang løbetid, for at opfylde kravet om gennemsigtighed i artikel 4, stk. 1, og artikel 5 i direktiv 93/13 skal være affattet på en klar og forståelig måde, således at den på ethvert tidspunkt giver låntageren mulighed for selv at fastslå vekselkursen for denne valuta, således som denne kurs anvendes af banken. Under dette spørgsmål ønsker den forelæggende ret for det andet oplyst, hvorvidt en henvisning til valutaens markedsværdi er tilstrækkelig til at sikre det krav om gennemsigtighed, der er fastsat i disse bestemmelser.
- 32 Med sit andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret endvidere oplyst, om den er berettiget til at fortolke en indekseringsklausul såsom den i hovedsagen omhandlede således, at den henviser til markedsværdien af den udenlandske valuta, navnlig når en sådan fortolkning gør det muligt at afspejle aftaleparternes fælles vilje og således undgå, at denne klausul erklæres ugyldig.
- 33 Inden for rammerne af den anden del af det første præjudicielle spørgsmål forestiller den forelæggende ret sig derfor en henvisning til det generelle begreb markedsværdi som et middel til sikring af, at en indekseringsklausul såsom den i hovedsagen omhandlede bliver affattet på en klar og forståelig måde. I øvrigt fremgår det navnlig af det andet præjudicielle spørgsmål, at denne henvisning skyldes en fortolkning fra den forelæggende ret af dette kontraktvilkår, idet denne ret ønsker oplyst, om den – henset til de særlige omstændigheder i hovedsagen, navnlig låneaftalens lange løbetid og den omstændighed, at låntagerne ikke har udvist nogen særlig interesse i forbindelse med denne aftales gennemførelse – er berettiget til at omformulere det i hovedsagen omhandlede kontraktvilkår mere generelt, således at det henviser til markedsværdien af den udenlandske valuta.
- 34 Under disse omstændigheder skal det første spørgsmåls første underspørgsmål besvares, inden det første spørgsmåls andet underspørgsmål skal behandles sammen med det andet spørgsmål.

Det første spørgsmåls første underspørgsmål

- 35 Med det første spørgsmåls første underspørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 4, stk. 1, og artikel 5 i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at et kontraktvilkår i en låneaftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, der fastsætter købs- og salgskursen for den udenlandske valuta, som lånet er indekseret efter, for at kunne anses for at være affattet klart og forståeligt som omhandlet i disse bestemmelser skal være affattet på en måde, der giver forbrugeren mulighed for på ethvert tidspunkt under aftalens gennemførelse selvstændigt at fastslå den valutakurs, som anvendes til at fastsætte størrelsen af afdragene ved tilbagebetalingen af dette lån.

- 36 Indledningsvis bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at det som led i den samarbejdsprocedure mellem de nationale retter og Domstolen, som er indført ved artikel 267 TEUF, tilkommer denne at give den nationale ret et hensigtsmæssigt svar, som sætter den i stand til at afgøre den tvist, der verserer for den. Ud fra dette synspunkt påhviler det i givet fald Domstolen at omformulere de spørgsmål, den forelægges (dom af 16.7.2020, Caixabank og Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 og C-259/19, EU:C:2020:578, præmis 46 og den deri nævnte retspraksis).
- 37 I den konkrete sag forholder det sig således, at selv om det er rigtigt, at den forelæggende ret i det første spørgsmåls første underspørgsmål henviser til kravet om en klar og forståelig affattelse af kontraktvilkårene, således som foreskrevet såvel i artikel 4 som i artikel 5 i direktiv 93/13, omfatter tvisten i hovedsagen hverken definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, som omhandlet i dette direktivs artikel 4, stk. 2, hvorfor det første præjudicielle spørgsmåls første underspørgsmål må forstås som vedrørende alene fortolkningen af kravet om gennemsigtighed i det nævnte direktivs artikel 5.
- 38 Det skal hertil bemærkes, at det under alle omstændigheder følger af Domstolens praksis, dels at kravet om en klar og forståelig affattelse i artikel 5 i direktiv 93/13 også gælder, når et vilkår er omfattet af anvendelsesområdet for dette direktivs artikel 4, stk. 2 (jf. i denne retning dom af 3.3.2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, præmis 46), dels at kravet i denne bestemmelse har den samme rækkevidde som kravet i samme direktivs artikel 5 (dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 69).
- 39 Det skal i øvrigt påpeges, at det følger af ordlyden af artikel 5 i direktiv 93/13, at når vilkårene i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er i skriftlig form, »skal disse vilkår altid være udarbejdet på en klar og forståelig måde« og dermed overholde kravet om gennemsigtighed.
- 40 Ifølge 20. betragtning til dette direktiv skal forbrugeren desuden have en reel mulighed for at gøre sig bekendt med alle vilkårene i aftalen.
- 41 Det skal i denne forbindelse fremhæves, at kravet om kontraktvilkårs gennemsigtighed ikke kan indskrænkes til, at de formelt set blot skal være affattet grammatisk klart og forståeligt. Den ved nævnte direktiv indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende hvad angår bl.a. informationsniveau, hvorfor dette krav om en klar og forståelig affattelse af kontraktvilkårene og dermed om gennemsigtighed, der er fastsat i direktivet, skal fortolkes bredt (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 63 og den deri nævnte retspraksis).
- 42 Kravet om aftalevilkårs gennemsigtighed skal derfor forstås således, at det ikke alene indebærer, at det pågældende vilkår skal være forståeligt for forbrugeren rent formelt og i sproglig henseende, men også, at en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger skal være i stand til at forstå dette vilkår og dermed til på grundlag af klare og forståelige kriterier at vurdere, hvilke potentielt alvorlige økonomiske følger et sådant vilkår kan få for dennes finansielle forpligtelser (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 64 og den deri nævnte retspraksis).

- 43 Kravet om en klar og forståelig affattelse indebærer nærmere bestemt, at de finansielle institutioner i forbindelse med kreditaftaler skal give låntagerne tilstrækkelige oplysninger til, at de gør det muligt for disse at træffe velunderbyggede og forsigtige beslutninger. Især indebærer dette krav, at et vilkår om, at lånet skal tilbagebetales i den samme udenlandske valuta som den, hvori lånet blev optaget, skal kunne forstås af forbrugeren både rent formelt og i sproglig henseende, men ligeledes med hensyn til vilkårets konkrete rækkevidde, således at en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger ikke blot er i stand til at forstå muligheden for stigning eller fald af værdien af den udenlandske valuta, som lånet er indekseret efter, men også til at vurdere de potentielt alvorlige økonomiske følger, som et sådant aftalevilkår kan have for dennes økonomiske forpligtelser (jf. kendelse af 22.2.2018, Lupean, C-119/17, ikke trykt i Sml., EU:C:2018:103, præmis 24 og den deri nævnte retspraksis).
- 44 En sådan fortolkning understøttes af formålet med direktiv 93/13, der, som det fremgår af ottende betragtning til direktivet, bl.a. er at beskytte forbrugeren. Domstolen har i denne forbindelse allerede fastslået, at det er af afgørende betydning for forbrugeren, at denne før indgåelsen af en aftale oplyses om kontraktvilkårene og konsekvenserne af denne indgåelse. Det er bl.a. på grundlag af disse oplysninger, at forbrugeren tager stilling til, om denne ønsker at indgå en aftale med en erhvervsdrivende og være bundet af de vilkår, som denne erhvervsdrivende forinden har udarbejdet (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 62 og den deri nævnte retspraksis).
- 45 I den foreliggende sag fremgår det af de sagsakter, som Domstolen råder over, at låntagerne på tidspunktet for indgåelsen af den i hovedsagen omhandlede aftale forstod kontraktvilkåret om indekseringen af aftalen således, at det foreskrev en fastsættelse af købs- og salgskurserne for indekseringsvalutaen med henblik på beregningen af de månedlige afdrag på grundlag af en objektivt fastlagt vekselkurs såsom den, der er fastsat af Narodowy Bank Polski (Polens nationalbank).
- 46 A har derimod angivet, at købs- og salgskursen for valutaen i kraft af de almindelige betingelsers artikel 9, punkt 2, var den, der var angivet i bankens gældende oversigt, og A har tilføjet, at banken på tidspunktet for indgåelsen af den i hovedsagen omhandlede aftale ikke ifølge de gældende love og administrative bestemmelser var forpligtet til at præcisere alle detaljerne omkring beregningen af den anvendte vekselkurs. A har præciseret, at vekselkursen i praksis var det kombinerede resultat af dels de gennemsnitlige valutakurser, som blev offentliggjort af Polens nationalbank, dels den globale situation på valutamarkederne, bankens position med hensyn til valutaer og forventningerne til udviklingen i kurserne.
- 47 I denne henseende fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at hverken den i hovedsagen omhandlede indekseringsklausul eller de almindelige betingelser præciserer samtlige de faktorer, som banken har taget i betragtning ved fastsættelsen af den vekselkurs, der anvendes ved beregningen af afdragene ved tilbagebetalingen af det i hovedsagen omhandlede lån mod pant i fast ejendom.
- 48 Med forbehold af den forelæggende rets efterprøvelse synes den i hovedsagen omhandlede indekseringsklausul derfor i mindre grad at være kendetegnet ved en tvetydig ordlyd end ved en manglende angivelse af den nærmere fremgangsmåde for fastsættelsen af den vekselkurs, som A anvender ved beregningen af afdragene ved tilbagebetalingen.

- 49 I forhold til et aftalevilkår, på grundlag af hvilket en erhvervsdrivende fastsætter størrelsen af de månedlige afdrag, som forbrugeren skal betale, på grundlag af den salgskurs for den udenlandske valuta, som anvendes af denne erhvervsdrivende, har Domstolen imidlertid allerede fastslået, at det er af væsentlig betydning for overholdelsen af kravet om gennemsigtighed at afklare, om formålet med og detaljerne omkring konverteringsmekanismen for den udenlandske valuta og forholdet mellem denne mekanisme og den, der er fastsat i andre vilkår i aftalen, er klart beskrevet i låneaftalen, så en forbruger på grundlag af klare og forståelige kriterier sættes i stand til at forstå, hvilke økonomiske følger dette kan få for ham (jf. i denne retning dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 73).
- 50 Følgelig tilkommer det den nationale ret – på grundlag af samtlige relevante faktiske omstændigheder, herunder den reklame og de oplysninger, som långiveren har afgivet i forbindelse med forhandlingen om den pågældende låneaftale – at bedømme, om en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger ikke blot kan erkende forekomsten af de variationer i vekselkurserne, der almindeligvis ses på valutamarkedene, men tillige vurdere de potentielt alvorlige økonomiske følger for ham af anvendelsen af salgsvekselkursen ved beregningen af de afdrag, som han i sidste ende skal betale, og dermed de samlede omkostninger ved hans lån (jf. i denne retning dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 66 og 67 og den deri nævnte retspraksis).
- 51 Det er rigtigt, som den forelæggende ret har påpeget, at i tilfældet med en låneaftale, der er indekseret efter en udenlandsk valuta og løber over en periode på 40 år, kan långiveren ikke være i stand til at forudse udviklingen i den økonomiske byrde, som den i aftalen fastsatte indekseringsmekanisme kan medføre.
- 52 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at en erhvervsdrivendes overholdelse af det krav om gennemsigtighed, som er omhandlet i artikel 5 i direktiv 93/13, skal vurderes i forhold til de oplysninger, som denne erhvervsdrivende rådede over på tidspunktet for indgåelsen af aftalen med forbrugeren (kendelse af 3.3.2021, Ibercaja Banco, C-13/19, ikke trykt i Sml., EU:C:2021:158, præmis 57 og den deri nævnte retspraksis).
- 53 Den omstændighed, at vekselkurserne ændrer sig på lang sigt, kan imidlertid ikke begrunde, at kontraktvilkårene og de oplysninger, som den erhvervsdrivende afgiver i forbindelse med forhandlingen om aftalen, ikke indeholder en angivelse af de kriterier, som banken benytter til at fastsætte den vekselkurs, der skal anvendes ved beregningen af afdragene ved tilbagebetalingen, og som således gør det muligt for forbrugeren på ethvert tidspunkt at fastslå denne vekselkurs.
- 54 Denne vurdering understøttes af, at den ved direktiv 93/13 indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende hvad angår bl.a. informationsniveau, hvorfor det krav om en klar og forståelig affattelse af kontraktvilkårene og dermed om gennemsigtighed, der er fastsat i dette direktiv, skal fortolkes således, at det skal gøre det muligt for låntageren at forstå det, som vedkommende forpligter sig til, og især den nærmere fremgangsmåde for beregningen af de månedlige afdrag på det lån, som denne stifter.
- 55 Det følger af ovenstående betragtninger, at artikel 5 i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at indholdet af et kontraktvilkår i en låneaftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, der fastsætter købs- og salgskurserne for en udenlandsk valuta, som lånet er indekseret efter, skal gøre det muligt for en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet forbruger på grundlag af klare og forståelige kriterier at forstå måden til fastsættelse af den

vekselkurs for den udenlandske valuta, som benyttes til at beregne størrelsen af afdragene ved tilbagebetalingen, således at denne forbruger på ethvert tidspunkt har mulighed for selv at fastslå den vekselskurs, som den erhvervsdrivende anvender.

Det første spørgsmåls andet underspørgsmål og det andet spørgsmål

- 56 Med disse spørgsmål, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 5 og 6 i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at de er til hinder for, at en national ret, som har fastslået, at en klausul om indeksering efter en udenlandsk valuta af en låneaftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimelig som omhandlet i dette direktivs artikel 3, stk. 1, foretager en fortolkning af denne klausul for at afhjælpe dens urimelighed ved heri at indføre det generelle begreb »markedsværdien« af den udenlandske indekseringsvaluta, selv hvis en sådan fortolkning er i overensstemmelse med aftaleparternes fælles vilje.
- 57 I første omgang bemærkes, at såfremt den forelæggende ret, henset til samtlige omstændigheder i hovedsagen, måtte fastslå, at den i hovedsagen omhandlede indekseringsklausul er urimelig, vil det i overensstemmelse med artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 påhvile den at undlade at anvende denne klausul.
- 58 I denne henseende fremgår det for det første af retspraksis, at overholdelsen af kravet i artikel 5 i direktiv 93/13 om, at et kontraktvilkår skal være klart og forståeligt, udgør en af de faktorer, der skal tages hensyn til ved den vurdering af dette vilkårs urimelige karakter, som det tilkommer den nationale ret at foretage i henhold til dette direktivs artikel 3, stk. 1. I forbindelse med denne vurdering tilkommer det denne ret under hensyn til alle omstændighederne i sagen at efterprøve først den eventuelt manglende overholdelse af kravet om god tro og dernæst, om der foreligger en betydelig skævhed til skade for forbrugeren som omhandlet i denne sidstnævnte bestemmelse (jf. i denne retning dom af 3.10.2019, Kiss og CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, præmis 49).
- 59 For det andet er det blevet fastslået, at et kontraktvilkår i en låneaftale, der er indekseret efter en udenlandsk valuta, som bestemmer, at afdragene ved tilbagebetalingen skal ske i denne valuta, betyder, at forbrugeren bærer kursrisikoen i tilfælde af en devaluering af den nationale valuta i forhold til den udenlandske (jf. i denne retning kendelse af 22.2.2018, Lupean, C-119/17, ikke trykt i Sml., EU:C:2018:103, præmis 28).
- 60 I den konkrete sag fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at banklovens artikel 69, stk. 2, er blevet ændret efter indgåelsen af den i hovedsagen omhandlede aftale om et lån mod pant i fast ejendom, således at det nu er et krav, at en låneaftale, der er indekseret efter en udenlandsk valuta, skal indeholde oplysninger om metoderne til og datoerne for fastsættelse af den vekselskurs, på grundlag af hvilken kreditbeløbet og de månedlige afdrag beregnes, samt reglerne om omregning af valutaerne.
- 61 Domstolen har i den henseende allerede fastslået, at selv om artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke er til hinder for, at medlemsstaterne ved lov bringer anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør, forholder det sig ikke desto mindre således, at lovgiver i denne sammenhæng skal overholde de krav, der følger af dette direktivs artikel 6, stk. 1 (dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 77 og den deri nævnte retspraksis).

- 62 Den omstændighed, at et kontraktvilkår på grundlag af en national lovgivning er blevet erklæret urimeligt og ugyldigt og erstattet med et nyt vilkår, kan således ikke have til virkning, at den beskyttelse, som forbrugerne er sikret, forringes (dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 78 og den deri nævnte retspraksis).
- 63 Lovgivers vedtagelse af bestemmelser, der regulerer anvendelsen af et kontraktvilkår og bidrager til at sikre den afskrækkende virkning, der forfølges med direktiv 93/13 hvad angår de erhvervsdrivendes adfærd, berører under disse omstændigheder ikke de rettigheder, som forbrugeren er tillagt ved dette direktiv (dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 79).
- 64 Det følger derfor af de således anførte omstændigheder såvel som af denne doms præmis 50 og 52, at den i hovedsagen omhandlede indekseringsklausul, der – med forbehold af den efterprøvelse, som det påhviler den forelæggende ret at foretage – ikke gør det muligt for forbrugeren på ethvert tidspunkt selv at fastslå den vekselkurs, som den erhvervsdrivende anvender, er urimelig.
- 65 Eftersom den forelæggende ret har angivet, at det ikke kan lægges til grund, at A har handlet i ond tro, påhviler det i dette øjemed især denne ret at undersøge, om der er en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.
- 66 En sådan undersøgelse kan ikke begrænses til en økonomisk vurdering af kvantitativ art, der baseres på en sammenligning af på den ene side det samlede transaktionsbeløb, der er omfattet af aftalen, og på den anden side de udgifter, der pålægges forbrugeren ved dette kontraktvilkår. En betydelig skævhed kan således være en følge af et tilstrækkeligt alvorligt indgreb i den retsstilling, hvori forbrugeren som aftalepart befinder sig i henhold til de gældende nationale bestemmelser, uanset om det er i form af en begrænsning i indholdet af de rettigheder, som han ifølge disse bestemmelser har krav på i henhold til aftalen, en hindring for disses udøvelse eller pålæggelse af en yderligere forpligtelse, der ikke er fastsat i nationale regler (dom af 3.10.2019, Kiss og CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, præmis 51 og den deri nævnte retspraksis).
- 67 I anden omgang har den forelæggende ret præciseret, at det i henhold til den civile lovbogs artikel 65 er muligt for den at afhjælpe den manglende gennemsigtighed af den i hovedsagen omhandlede indekseringsklausul, der kan føre til, at det fastslås, at denne klausul er urimelig, ved at anlægge en fortolkning af klausulen, der er i overensstemmelse med aftaleparternes fælles vilje.
- 68 Det skal dog fremhæves, at når den nationale ret fastslår, at et urimeligt vilkår i en aftale, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er ugyldigt, skal artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en national retsregel, der tillader den nationale ret at tilpasse denne aftale ved at ændre dette vilkårs indhold (dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 67 og den deri nævnte retspraksis).
- 69 Hvis det stod en national retsinstans frit for at ændre indholdet af urimelige vilkår i en sådan aftale, ville en sådan adgang nemlig kunne skade gennemførelsen af det langsigtede mål, der er nævnt i artikel 7 i direktiv 93/13. En sådan adgang kunne nemlig bidrage til at ophæve den afskrækkende virkning over for erhvervsdrivende, der opstår ved helt og holdent at undlade at anvende sådanne urimelige vilkår over for forbrugerne, for så vidt som de erhvervsdrivende fortsat ville være fristede til at anvende disse vilkår, vel vidende, at aftalen, selv hvis disse vilkår skulle blive erklæret ugyldige, ikke desto mindre ville kunne tilpasses i nødvendigt omfang af den nationale ret, således at deres interesse på denne måde blev sikret (dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 68 og den deri nævnte retspraksis).

- 70 Det fremgår imidlertid af forelæggelsesafgørelsen, at den fortolkningsøvelse, som den forelæggende ret påtænker på grundlag af den civile lovbogs artikel 65, i sidste ende ville svare til at ændre indholdet af den i hovedsagen omhandlede indekseringsklausul, eftersom den ville føre til en ændring af forståelsen af denne klausul ved heri at indføre en henvisning til »markedsværdien« af den udenlandske valuta.
- 71 Selv hvis det antages, at den fortolkning, som den forelæggende ret har foreslået, svarer til den fælles forståelse, som aftaleparterne i forbindelse med aftalens indgåelse har haft af den i hovedsagen omhandlede indekseringsklausul – hvilket disse parter skriftligt indlæg for Domstolen dog synes at modsige – forholder det sig ikke desto mindre således, at et kontraktvilkår, som en national ret har erklæret urimeligt, i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal lades uanvendt, uden at dets indhold kan ændres.
- 72 Det er kun i det tilfælde, hvor den omstændighed, at det urimelige vilkår erklæres ugyldigt, ville forpligte retten til at annullere aftalen i det hele, hvilket ville have særligt skadelige virkninger for forbrugeren og dermed straffe denne, at den nationale ret kan erstatte dette vilkår med en deklatorisk bestemmelse i national ret (jf. i denne retning kendelse af 4.2.2021, CDT, C-321/20, ikke trykt i Sml., EU:C:2021:98, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis).
- 73 Det er ikke desto mindre blevet fastslået, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 er til hinder for, at udeladelser i en aftale, der er en følge af ophævelsen af aftalens urimelige vilkår, kun kan udfyldes ved anvendelse af almindelige bestemmelser i national ret, som bestemmer, at de virkninger, der udtrykkes i en retshandel, fuldstændiggøres af bl.a. de virkninger, der udspringer af princippet om rimelighed eller af sædvane, og som hverken er deklatoriske bestemmelser eller bestemmelser, der finder anvendelse ved aftale herom mellem aftaleparterne (dom af 3.10.2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, præmis 62).
- 74 I det foreliggende tilfælde fremgår det imidlertid for det første ikke af forelæggelsesafgørelsen, at den af den forelæggende ret påtænkte fortolkningsøvelse har til formål at afhjælpe aftalens ugyldighed med den begrundelse, at denne aftale ikke kan opretholdes uden den i hovedsagen omhandlede indekseringsklausul.
- 75 Med forbehold af den forelæggende rets efterprøvelse synes den civile lovbogs artikel 65, som indeholder en generel fortolkningsregel, for det andet ikke at udgøre en deklatorisk bestemmelse i national ret.
- 76 I tredje omgang kan princippet om, at et urimeligt kontraktvilkår ikke har nogen virkning, således som fastsat i artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, ikke anfægtes ud fra betragtninger om de omstændigheder, hvorunder den omhandlede aftale er blevet indgået og opfyldt.
- 77 Domstolen har således fastslået, at for at sikre artikel 7 i direktiv 93/13 dens afskrækkende virkning kan de beføjelser, som den nationale ret, der konstaterer, at der er tale om et urimeligt kontraktvilkår i henhold til dette direktivs artikel 3, stk. 1, har, ikke afhænge af, om dette kontraktvilkår rent faktisk er blevet anvendt (kendelse af 11.6.2015, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-602/13, ikke trykt i Sml., EU:C:2015:397, præmis 50).

- 78 Under disse omstændigheder kan det forhold, at sagsøgerne i hovedsagen kun har udvist ringe interesse for indekseringsklausulen i aftalen, ikke rejse tvivl om det princip, der er anført i denne doms præmis 57, hvorefter den nationale ret, når den fastslår, at et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimeligt, i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal undlade at anvende dette vilkår.
- 79 På baggrund af samtlige ovenstående betragtninger skal det første spørgsmåls andet underspørgsmål og det andet spørgsmål besvares med, at artikel 5 og 6 i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at de er til hinder for, at en national ret, som har fastslået, at et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimeligt som omhandlet i dette direktivs artikel 3, stk. 1, foretager en fortolkning af dette kontraktvilkår for at afhjælpe dets urimelighed, selv hvis denne fortolkning måtte være i overensstemmelse med aftaleparternes fælles vilje.

Sagsomkostninger

- 80 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Syvende Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 5 i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at indholdet af et kontraktvilkår i en låneaftale indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, der fastsætter købs- og salgskurserne for en udenlandsk valuta, som lånet er indekseret efter, skal gøre det muligt for en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet forbruger på grundlag af klare og forståelige kriterier at forstå måden til fastsættelse af den vekselkurs for den udenlandske valuta, som benyttes til at beregne størrelsen af afdragene ved tilbagebetalingen, således at denne forbruger på ethvert tidspunkt har mulighed for selv at fastslå den vekselkurs, som den erhvervsdrivende anvender.**
- 2) Artikel 5 og 6 i direktiv 93/13/EØF skal fortolkes således, at de er til hinder for, at en national ret, som har fastslået, at et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, er urimeligt som omhandlet i dette direktivs artikel 3, stk. 1, foretager en fortolkning af dette kontraktvilkår for at afhjælpe dets urimelighed, selv hvis denne fortolkning måtte være i overensstemmelse med aftaleparternes fælles vilje.**

Underskrifter